

JOHN F. KENNEDY: ICH BIN EIN BERLINER

Analyse

Jeg er stolt af at være i denne by som gæst hos Deres fremragende borgmester, der i hele verden symboliserer Vest-Berlins kampånd. Og jeg er stolt over at besøge Forbundsrepublikken med Deres fremragende kansler, der i så mange år har forpligtet Tyskland til demokrati og frihed og fremskridt – og at komme her sammen med min landsmand, general Clay, som har været her i byen under dens store kriser og vil komme igen, hvis det nogensinde bliver nødvendigt.

For 2000 år siden var det stolteste, man kunne sige »Civis romanus sum« (jeg er romersk borger, red.). I frihedens verden er det stolteste, man kan sige i dag: »Ich bin ein Berliner«.

Talen åbner med personligt »Jeg«. Kennedy er en gæst hos venner, og fremhæver at han er et individ. På den måde kan tilhørerne lære ham at kende og blive trygge ved ham. Han er et enkeltmenneske som sine tilhørere, men placerer dem samtidig i en stor sammenhæng: »hele verden«. Han smigrer værtskabet med adjektivet »fremragende«, og roser dem for kampånd, demokrati, frihed og fremskridt. Ophobningen af de gode værdier giver dem særlig vægt i sammenhængen. Ophobningen (engelsk: augmentation) er et stilistisk virkemiddel som bruges i retorikken. Kennedy mobiliserer tilhørernes positive følelser og skaffer sig velvilje (etos). Tilhørernes positive egenskaber forstørres ved at de har gennemgået kriser.

Kennedys besøg placeres også i et stort tidsperspektiv: 2000 år. Forbindelsen bagud understreger tradition, som er positivt. Kennedy viser sig som en dannet mand (med etos) ved at han kan tale latin, og vender det elegant til at fremhæve tilhørerne,

Der er mange mennesker i verden, som slet ikke forstår – eller siger, de ikke forstår – hvad det store stridspunkt mellem den fri verden og den kommunistiske verden er. Lad dem komme til Berlin.

Der er nogle, som siger, at kommunisme er fremtidens bølge. Lad dem komme til Berlin.

Der er nogle – i Europa og andre steder – som siger, at vi kan samarbejde med kommunisterne. Lad dem komme til Berlin.

Og der er endda nogle få, som siger, at ganske vist er kommunisme et ondt regime, men den giver os mulighed for økonomisk fremgang. Lassen sie nach Berlin kommen.

som gæsten identificerer sig med. At skaffe sig autoritet ved at henvise til historien er meget brugt i berømte taler af amerikanske politikere. De hvide amerikanere har ikke en lang historisk tradition i Amerika, og benytter sig gerne af europæisk historie – også for at vise slægtskabet.

Her introduceres temaet: det ulyksalige skisma mellem den vestlige og den kommunistiske verden, materialiseret ved muren i Berlin, som der var knyttet mange følelser til. Kennedy bruger det stilistiske greb gentagelse: »Der er mange«, »Der er nogle«, »Der er nogle« og »Der er endda nogle få« koblet til løsningen »Lad dem komme til Berlin«, som også nævnes fire gange. Den fjerde gang smigrer Kennedy tilhørerne ved at sige sætningen på tysk. Normalt rummer en gentagelse tre sekvenser, her altså fire. Dette brud øger opmærksomheden. Disse »mange«, »nogle« og »endda nogle« er kommunisterne. Det de hævder, kontrasteres med det virkelige, repræsenteret ved Berlin. Kontrast er et effektivt retorisk virkemiddel.

Der er mange vanskeligheder forbundet med frihed, og demokratiet er ikke fuldkomment. Men vi har aldrig været nødt til at rejse en mur for at holde vore befolkninger inde – for at forhindre dem i at forlade os.

Jeg ønsker at sige på mine landsmænds vegne, som bor så langt borte på den anden side af Atlanten, at de er meget stolte af sammen med Dem at have været delagtige i de sidste 18 års historie – selvom det er på afstand. Jeg kender ingen by, ingen hovedstad, som har været belejret i 18 år og stadig bevarer det livsmod og den styrke og det håb og den beslutsomhed, som Vest-Berlin gør.

Kennedy understreger sin egen autoritet og troværdighed (etos) ved at medgive at frihed ikke er enkelt, heller ikke i Vesten, og at demokratiet ikke er fuldkomment. Han er altså åben for modforestillinger, altså et søgende menneske. Desto større grund er der for tilhørerne til at tro på det han siger. Gennem »vi«, »vore« og »os« understreges vi-fællesskabet som Kennedy spiller på i talen. Ved at analysere demokrati trækker Kennedy også logos ind som overbevisningsgrund når han skal påvirke tilhørerne.

Kennedy trækker igen opmærksomheden mod sig selv, men gør sig nu stor ved at repræsentere sine landsmænd, som bor så langt borte at de bliver synonyme med det tidligere »hele verden«. Dermed bliver »vi«-fællesskabet vældig stort, og uretten som begås i det delte Berlin, desto større. Berlin understreges ved gentagelsen »ingen by, ingen hovedstad«, og ophobningen »det livsmod og den styrke og det håb og den beslutsomhed« svulmer ekstra ved at bindeordet »og« bruges mellem hvert led i stedet for komma. (En sådan sammenbinding kaldes syndetisk.) Der lægges nye elementer på nærmest som en associati-

Skønt muren er det tydeligste og mest levende bevis for hele verden på det kommunistiske systems fallit, giver den os ingen tilfredsstillelse. For som Deres borgmester sagde, er den en fornærmelse, ikke alene mod historien, men en fornærmelse mod menneskeheden. Den skiller familier, skiller mænd og hustruer og brødre og søstre og deler et folk, som ønsker at være ét.

Sandheden om denne by er sandheden om Tyskland. Virkelig varig fred i Europa kan aldrig blive sikret, så længe hver fjerde tysker er nægtet det fri menneskes elementære

onsrække, fordi de er så mange. Dette associerende præg giver talen et særligt anstrøg af mundtlighed og dermed umiddelbarhed. Det Kennedy siger, er ægte, fordi det (tilsyneladende) er umiddelbart. Dermed er Kennedy ægte. Han har etos.

Nu er velviljen fra tilhørerne etableret, sådan at de er klar til Kennedys politiske budskab. Kommunismen kunne have været afvist som system gennem en akademisk analyse (logos), men talen har nået et niveau af følelseladethed (patos) som gør det muligt at afvise systemet simpelthen ved følelsesudladningen i »fornærmelse«, som til gengæld rammer »menneskeheden«. Nu er »vi« blevet altomfattende. Fornærmelsen specificeres i gentagelsen »skiller (...) skiller« og den syndetiske ophobning af »mænd og hustruer og brødre og søstre« – de tætteste relationer som findes mellem mennesker, der hvor følelsesbåndene er stærkest.

Kennedys etos er så stærk at han ikke længere behøver at vise modforestillinger og fremstå som søgende, nu kan han præsentere sandheden, og tilhørerne vil ikke tvivle på at dette er sand-

ret til at vælge frit. I løbet af 18 års fred og gensidig tillid har dette slægtleds tyskere vundet retten til frihed – og deri indbefattet retten til at forene deres familier og deres lande i varig fred og fordragelighed med alle mennesker.

De lever på en befæstet frihedens ø, men Deres liv er en del af helheden. Lad mig til slut bede Dem om at løfte blikket op over dagens farer til morgendagens håb – hinsides friheden, der blot gælder byen Berlin eller Deres land, Tyskland – til frihedens fremmarch overalt, på den anden side af muren, til fredens dag med retfærdighed – ikke blot

heden. »Vi« er fri, frihed er menneskets elementære ret, og frihed er retten til at vælge frit. Tilhørerne tænker ikke i dette øjeblik på hvor frit kommunisterne i USA kunne vælge under McCarthyismen, og hvilken slags frihed de sorte i USA har til elementære borgerrettigheder på Kennedys tid. Frihed er her synonymt med kapitalisme, men det undlader Kennedy at nævne. Det er lettere at samle tilhørerne om en følelsesretorik knyttet til frihedsbegrebet, som måske ikke for alle tilhørerne er synonymt med kapitalisme. I hvert fald vækker kapitalisme ikke lige så stærke positive følelser. Kennedy benytter her et retorisk kneb ved at bruge begreber med et indhold som er vagt, så tilhørerne kan tolke det efter eget forgodtbefindende. Dermed kan der etableres en tilsyneladende enighed.

Efter en metaforisk beskrivelse af berlinernes situation som at leve »på en befæstet frihedens ø« slutter Kennedy som en vækkelsesprædikant (han var katolik), udtrykt gennem opfordringen til at løfte blikket – ikke mod Gud, men »til frihedens fremmarch (...) for hele menneskeheden«, som bliver ensbetydende med Gud. Perspektivet udvides fra den enkelte tilhører –

for Dem og os, men for hele menneskeheden. Frihed er udelelig, og så længe én mand er slavebundet, er vi ikke alle fri. Når alle er fri, kan vi se frem til den dag, da denne by igen er forenet – og dette land og dette store europæiske kontinent er forenet – på en fredelig og lykkelig klode.

Når den dag endelig kommer – som den *vil* komme – kan Vest-Berlins befolkning føle rolig tilfredsstillelse ved at vide, at de var i frontlinien i næsten to årtier.

Alle frie mennesker er, hvor de end befinder sig, borgere i Berlin. Derfor er jeg som fri mand stolt over at kunne sige: »*Ich bin ein Berliner*«.

Retorikmagasinet 26, 1997

»Dem« – til »hele menneskeheden«. Når »hele menneskeheden« fungerer som Gud i en vækkelsesprædiken, konnoteres det også til Paradis når Kennedy udmaler »den dag, da denne by igen er forenet (...) på en fredelig og lykkelig klode« (bemærk den retoriske udvidelse fra »denne by« til »fredelig og lykkelig klode«). »Når den dag endelig kommer« konnoterer til »Dommens dag«. At man må kæmpe for at komme til Paradis, understreges ved metaforen »frontlinjen«. Og Kennedy bliver selv en af soldaterne når han griber tilbage til åbningen ved at gentage »*Ich bin ein Berliner*«, som nu fremstår med en udvidet og specificeret betydning sammenlignet med brugen af den sætning tidligere i talen. Verdens mægtigste mand står her og solidariserer sig med sine tilhørere – jeg er ligesom jer, jeg har identiteten på jeres sprog. Patos i talen når sit store klimaks i denne slutsætning, og folkets jubel bryder løs.